

Stacja Kujbyszewska Instytutu Biologii Wód Śródlądowych Akademii Nauk ZSRR w Togliatti

W czasie 3-miesięcznego pobytu w Związku Radzieckim, podczas którego obiektem mojego zainteresowania był małż *Dreissena polymorpha* (Pall.), miałem przyjemność w dniach 9—21 XI 1978 r. być gościem (pierwszym z Polski) Stacji Kujbyszewskiej Instytutu Biologii Wód Śródlądowych AN ZSRR w Togliatti.

Togliatti położone jest przy południowej części Zbiornika Kujbyszewskiego na Wołdze. Dużą zaletą miasta jest wyłączenie spod zabudowy ogromnych połaci lasów sosnowych oddzielających poszczególne centra. Właśnie w jednej z takich stref wypoczynku (Sportlandia), na wysokim brzegu zbiornika zlokalizowana jest Stacja. Jej powstanie, podobnie jak i miasta, związane jest z utworzeniem Zbiornika Kujbyszewskiego. Za początek działalności Stacji przyjmuje się sierpień 1957 r. Obchodziła ona niedawno piękny jubileusz 20 lat działalności naukowej. Początkowo celem pracy Stacji było określenie zmian jakie zachodzą w faunie i florze i w formowaniu się zespołów organizmów w zbiornikach zaporowych południowej Wołgi. Z czasem duży udział w działalności Stacji uzyskały badania silnie związane z praktyką: skuteczne rozwiązanie problemu „obrastania” przez *Dreissena polymorpha* urządzeń technicznych w hydroelektrowniach, określenie podstaw racjonalnej gospodarki rybackiej w Zbiorniku Kujbyszewskim, udział w projektach hydrotechnicznej zabudowy Wołgi, itp. W tej chwili badania hydrobiologiczne obejmują wszystkie strefy i poziomy troficzne, a więc: hydrochemię, mikrobiologię, fito- i zooplankton, faunę i florę makrofitów, bentos, ryby, zagadnienia produkcji, zanieczyszczenie wód, toksykologię. Głównym obiektem badań jest Zbiornik Kujbyszewski, w mniejszym stopniu leżące niżej — Wołgogradzki i Saratowski. Bazę Stacji stanowi zbudowany w 1963 r. 3-kondygnacyjny budynek zawierający przestronne laboratoria, akwarialnię, salę konferencyjną, bibliotekę i muzeum. Planuje się budowę drugiego budynku laboratoryjnego, który umożliwiłby ilościowy rozwój kadry naukowej. Obecnie w Stacji pracuje stesunkowo niewielki kolektyw — 9 pracowników naukowych, a łącznie z pracownikami naukowo-technicznymi z wyższym wykształceniem — 15 osób. Dość dużą bo kilkunastoosobową grupę zatrudnionych stanowią załogi i techniczna obsługa jednostek pływających. Jednostki te to dwa statki-laboratoria: „Nauka” i „Biolog” — niewielkie morskie statki rybackie. Dzięki uprzejmości Stacji miałem możliwość wzięcia udziału w kilkudniowym rejsie, jednym z ostatnich w tym sezonie przed utworzeniem się pokrywy lodowej, statkiem „Nauka” po Zbiorniku Kujbyszewskim (temperatura wody w czasie rejsu wy-

nosiła 0,4—1,9°C). „Nauka” jest specjalnie przystosowana do badań hydrobiologicznych. Wzdłuż wysokich burt rozmieszczone są liczne aparaty planktonowe i bentosowe umocowane do kilku wind z silnikami i wskaźnikami głębokości. Przemywanie próbek bentosowych odbywa się bezpośrednio na pokładzie przy pomocy bieżącej wody. Tak więc podczas postoju statku na stanowisku badawczym równolegle pracować mogą różne grupy specjalistów. W miejscach płytkich, przy brzegu, używana jest motorówka stanowiąca wyposażenie statku. Na rufie statku znajduje się trał; w części laboratoryjnej (oddzielne mikrolaboratorium dla mikrobiologów) — odczynniki i aparatura chemiczna, duża powierzchnia pulpitu wzdłuż okien, bieżąca woda. W sumie na „Nauce” jest przytulnie i „ujutno”, w mesie — ciepło, dobrze odbierający telewizor, smażone sandacze, ucha, spirytus i sympatyczna Tania — kuk. Statek ma połączenie radiowe ze Stacją. Rejs nasz był stosunkowo krótki — wypłynęliśmy jedynie na 100 km w górę zbiornika. Zbiornik Kujbyszewski należy do największych tego typu zbiorników na świecie. Jego powierzchnia wynosi 6500 km², długość 600 km a największa szerokość 40 km. Głębokość średnia wynosi 9 m a maksymalna 40 m. Zbiornik rozciągnięty jest południkowo wchodząc na północy w strefę leśną, a w stronę południa przecinając całą strefę leśno-stepową. Długość jego brzegów wynosi 2500 km, z czego ok. 1000 km jest w różnym stopniu podmywane. Wynika to z jednej strony z sezonowych wahań poziomu wody (5,0—5,5 m), a z drugiej — z dużej liczby (do 100 rocznie) dni sztormowych. Największe ich nasilenie przypada na maj i październik. I nam w czasie rejsu zdarzył się jeden dzień sztormowy; podczas największych sztormów fale osiągają do 3,5 m wysokości, są krótkie i strome. Stosunkowo niewielki natomiast jest w zbiorniku przepływ wody. Woda wymienia się w całej jego objętości (58 km³) zaledwie 4—5 razy w ciągu roku.

Jest Zbiornik Kujbyszewski niezwykle ciekawym terenem badawczym; bardzo miła opieka i gościnność gospodarzy Stacji Kujbyszewskiej, chętnych do rozwijania współpracy z innymi ośrodkami; doskonałe warunki pracy w Stacji otoczonej parkiem złożonym z kilkudziesięciu gatunków drzew i krzewów pochodzących z różnych stref klimatycznych; widok z okien Stacji na niewysokie ale malownicze góry Żiguli wznoszące się do 250 m ponad poziom wody zbiornika i świadomość, że ok. 100 lat temu w tych okolicach powstawały wspaniałe pejzaże Szyszkina i Repina...

Krzysztof Lewandowski

Symposium grupy tematycznej „Ekologiczne podstawy gospodarowania jakością wód” (Dziekanów Leśny, 20—22 XI 1978 r.)

Niespełna rok przed dużym XI Zjazdem Hydrobiologów Polskich w Łodzi, mały zjazd hydrobiologów zorganizowała w Dziekanowie Leśnym doc. A. Hillbricht-Ilkowska, koordynująca z ramienia Instytutu Ekologii PAN prace grupy tematycznej działającej w ramach problemu międzyresortowego MR II/15 „Przyrodnicze podstawy gospodarki środowiskiem”. Na symposium, obradującym pod hasłem „Czysta żywa woda”, prezentowano wyniki 3-letnich badań grupy, która skupia imponującą liczbę placówek z następujących ośrodków: (1) dziekanowsko-mikołajskiego (Instytut Ekologii PAN reprezentowany przez Zakład Hydrobio-